

52. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

Európának szüksége van Magyarországra... amely soha nem

hagyta magát legyőzni

Rákóczi Ferenc ifjúkora, házassága, kalandos útja és a szabadságharc kezdete

Az itáliai tanulmányútról a családi birtokra

A Prágából Bécsbe érkező tizenhat éves Rákócziról nővére házában kiderült, hogy szinte teljesen elfelejtette ősei nyelvét. Julianna rábeszélte Ferencet, hogy hagyja abba felesleges tanulmányait, foglalkozzon inkább magával, a család ügyeivel. A testvérek találkozása – hogy engedélye és tudta nélkül jött létre – feldúlta *Kollonich Lipót*ot, ekkor még kalocsai érseket. Közölte Rákóczival, hogy a jövőben már nem lesz elnéző tettei iránt, s ne készüljön semmi olyan dologra, amiről ő nem tud és amit nem engedélyez. Kiderült, hogy az ifjú Rákóczi foglalkozott a házasság gondolatával, s a kiszemelt jövendőbeli, akivel jegyet váltott, *Magdolna hercegnő* volt, a császári család tagja. Kiderült azonban az is, hogy az ifjú kapcsolatot tartott Batthyány Ádám feleségével, a szép *Strattmann Eleonórával*. Kollonich úgy távolította el Bécsből, nővére környezetéből Rákóczit, hogy egy itáliai tanulmányútra küldte.

Az első élmények Velencében érték, ahol a műpártoló Rákócziban feléledt a művészetek iránti érdeklődés. Velence után Firenzébe utazott, s a műemlékek városában négy hónapot töltött. Ezt követően bejárta Itália északi városait: Genovát, Torinót, Milánót, Bolognát, Modenát, Riminit, de ellátogatott Loretóba, a búcsújárók szent helyére is. A telet Rómában töltötte. Az ifjú magyar herceget fogadta a pápa, *XII. Ince* is.

Róma. Szent Péter-székesegyház, amilyennek Rákóczi is láthatta. Rákóczit fogadta XII. Ince pápa (1691-1700), akitől egy ereklyeajándékot is kapott (wikipedia)

Rómából tavasszal a déli városokba látogatott, ahol többek között bejárta Nápoly szent helyeit és műemlékeit. Felmászott a Vezúv kráteréhez, ahol majdnem baleset érte. Amikor visszatért Rómába, jegyesének, Magdolna hercegnőnek a halálhíre várta. Útitervét megváltoztatva, számos, néha életét kockáztatva, lóháton vágatva igyekezett Bécsbe. A tragikus események után jelentős fordulat jelentett életében, amikor 1694-ben, tizennyolc éves korában Lipót császár nagykorúvá nyilvánította. Az igazi fordulat azonban akkor következett be, amikor nővére rábeszélésére birtokai meglátogatására indult.

Gyermekkori emlékeiben – a kuruc háborúk ellenére – virágzó falvak, megművelt földek képe maradt meg. Báthori Zsófia, Zrínyi Ilona és Thököly Imre hozzáértő gazdái voltak a birtokoknak. Gondos irányításuknak köszönhetően működött a gazdasági élet. Amit azonban most látott, az a nyomor, a pusztulás, a megműveletlen földek, az éhező jobbágyok, lehangoló, ijesztő volt számára. Tehetetlennek bizonyult, visszamenekült Bécsbe. Ugyanakkor nem hagyta nyugodni a gondolat, hogy valamit tennie kell, ez így nem maradhat. Látogatása során azonban találkozott Zrínyi Ilona és Thököly Imre számos hívével, akik a fiatal Rákócziban látták a birtokok, az ország jövőjét, saját boldogulásukat. Nagy volt a csalódásuk, amikor a német ruhába öltözött ifjú idegenként viselkedett saját birtokain. Ettől függetlenül, 1694. június 3-án a megyei nemesség Rákóczit beiktatta Sáros vármegye főispáni tisztségébe.

II. Rákóczi Ferenc házasságkötése

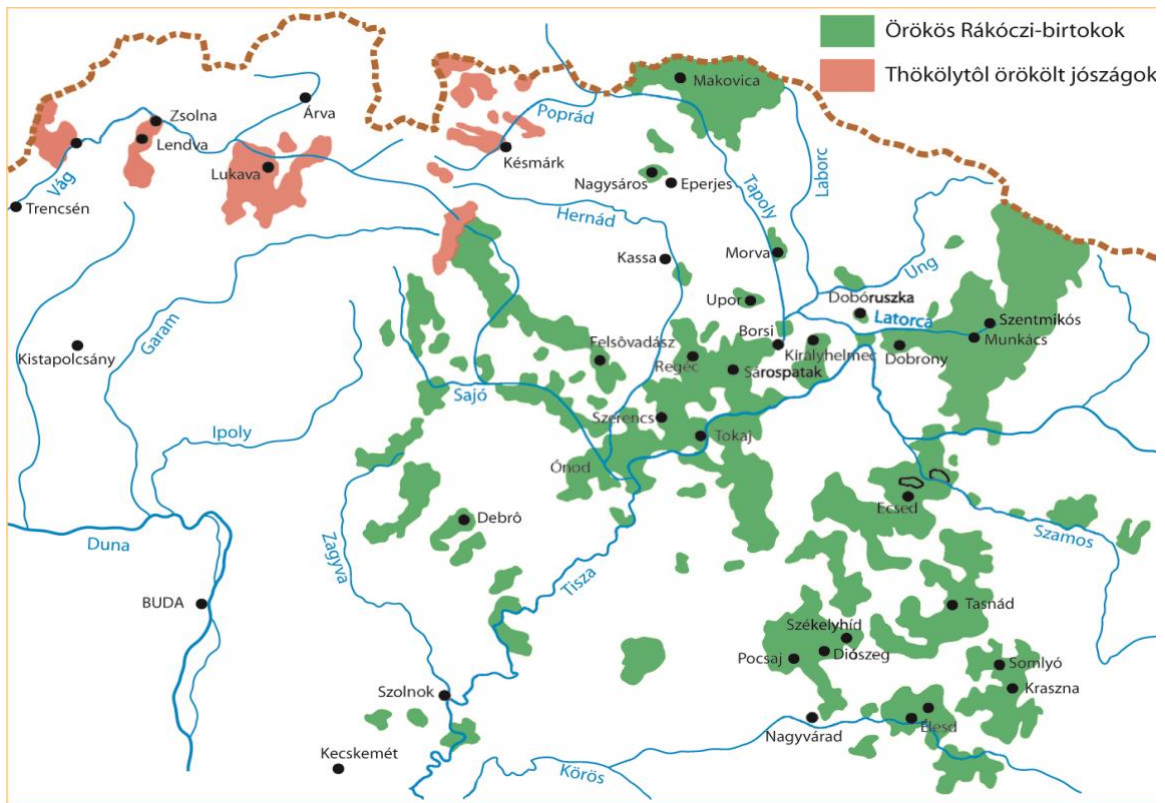
Rákóczi Ferenc Bécsbe visszatérve, már nem az az ember volt, akit a szórakozás, a gond nélküli élet, a felelősség elhárítása foglalkoztatott. Felnőtté vált! Bizalmas emberei, jóakarói tanácsára erősen foglalkoztatta a házasság gondolata. A 17. században is még ismert volt az a szokás, mely szerint a feleséget kereső férfi egy festett arckép alapján választotta ki jövőbelijét. Rákóczi tetszését a *Hessen-Rheinfelsi* fejedelem és tartományi gróf lánya, *Sarolt Amália* nyerte el. (Talán ők sem voltak tudatában annak, hogy mind a két család – a Rheinfelsi és a Rákóczi – Szent Erzsébet, a világhírű magyar szent leszármazottai voltak. Sajnos, a házasság később zátonyra futott, mert Sarolt Amália beteges féltékenységgel üldözte férjét.)

A nagykorú II. Rákóczi Ferenc 1694-ben. A hessen-rheinfelsi fejedelem és tartományi gróf tizenöt éves lánya, Sarolt Amália

A házasságot a mainzi választóérsék is szorgalmazta, aki tagja volt a választófejedelmekkel együtt a német-római császárt kinevező testületnek. (Eredetileg hét, 1692-től kilenc tagja volt a nagyhatalmú testületnek. A mainzi érsek egyben a birodalom főkancellárja is volt.) Az érsek rokona volt Rákóczi jövőbelijének, így a magyar (erdélyi) fejedelmi utód rangjához illő feleségre talált. Rákóczit 1694. szeptember 25-én sógora kísérte el Kölnbe háztűznézőbe. Már másnap a kölni dómban örök hűséget esküdött egymásnak a tizenöt éves Rákóczi Ferenc és a tizenöt esztendőes Sarolt Amália. A titokban kötött házasság a bécsi udvar felháborodását váltotta ki, ami Zrínyi Ilona fiának már nem az első szembeszegülése volt a bécsi udvarral. Az ifjú házaspár 1694 telét az észak-magyarországi birtokon töltötték. A mézeshetek azonban sok vitával, rangjukhoz méltatlan életvitellel teltek. Az ifjú férj elfordult a vallástól, s véget nem érő mulatozásokkal töltötte napjait. Ezeket a rövid kihágásokat tekinthetjük az útkeresés időszakának is, hiszen a német diákból ekkor bontakozott ki az országos gondokat vállaló magyar főúr.

A Rákóczi-birtokok a Thököly-örökséggel kiegészítve

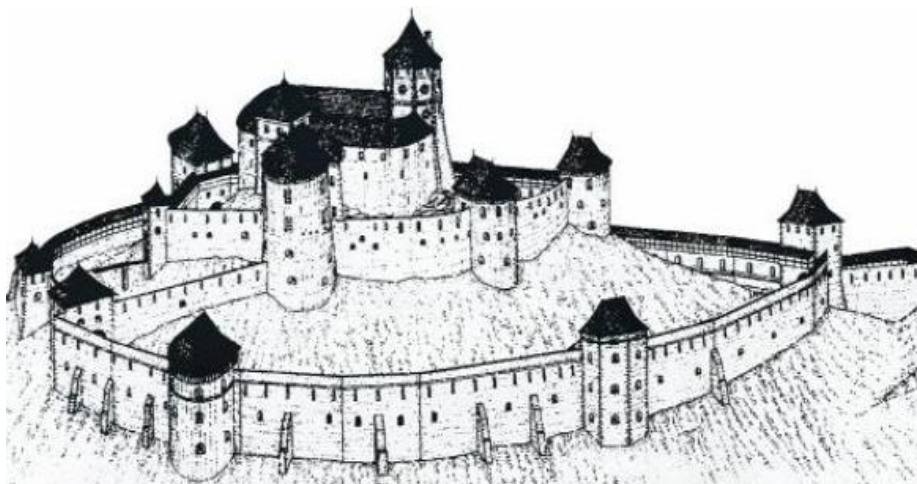
A Rákóczi család – beleértve Juliánkát és férjét, Aspremont grófot – megfordult Patakon, Szerencsen, Tállyán, Ónodon, Nagysároson, Regécen, Zborón (Makovicán), Kistapolcsányban, mintegy felmérve a birtokaik állapotát. A valaha szinte minden igényt kielégítő várak, kastélyok, borospincék, falvak ebben az időben elhanyagolt, leromlott állapotban voltak.

A Rákóczi-birtokok rendbetétele

A család Sároson rendezkedett be, de sem az épületek állapota, sem a földek megművelése, sem azok jövedelmezősége nem biztosította a hercegi, főispáni élethez szükséges feltételeket. Rákóczi ismét szembekerült a bécsi udvarral. A birtokain állomásozó császári katonák folyamatosan sanyargatták a jobbágyokat, nem tartották be a már korábban meghozott főispáni rendeleteket. Legnagyobb feszültséget a katonák szállítása, ellátása okozta. Ennek fejében fizetség járt volna a jobbágyoknak, amire az udvar tisztjei nem voltak hajlandók. Kiderült, hogy az északkeleti részeken a császári hivatalnokok és a zsoldosok még nagyobb terhet raktak a helyi nemességre és parasztságra, még inkább zaklatták őket, mint az ország más részein. Elfoglalták a várakat, a jobb házakat. Rákóczi például, ha Sárospatakon, saját tulajdonát látogatta meg, jó, ha kapott egy szobát abban a várban, ahol gyermekkorának legszebb időszakát töltötte annak idején.

A nagysárosi kastély egy régi képeslapon. Az épületet Trianon után a csehek a földdel tették egyenlővé. A sárosi vár maradványai

*Zboró vára, amit a Habsburgok 1684-ben leromboltak.
Zboró temploma, amelyben I. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona házasságot kötöttek*

Az ország legnagyobb földbirtokosa fejébe vette, hogy rendbe hozza uradalmát, ami nem kevés munkával, elszántsággal, továbbá bátorsággal járt, de akarata végül sikerrel járt. A Vág völgyétől Késmárkon és Eperjesen át Szerencsig és Ónodig, illetve Munkácstól Ecseden át Váradig felmérte birtokainak helyzetét. Ha kellett, a helyi ellenálló nemesekkel, de főleg az udvarral szemben érvényesítette birtokosi jogait. Iratok is tanúsítják, hogy Rákóczi erőskezű, racionálisan gondolkodó, jól szervező főúr volt. Többek között Bécsből hozatott mérnököket, építészeket, akik pontosan végrehajtották terveit. *Hagona Mátyás* gazdatisztjével pedig feltárta a birtokok jövedelmezőségét, s pontos adminisztrációt vezetett be az uradalom minden részén. A pénzforrásokat a jobbágyi szolgáltatásokból, a kereskedelemből, a majorsági gazdálkodásból, az ipari munkákból (vashámor, fafeldolgozás, sörfőzés) teremtette elő. A török dúlás sajnos ennek a vidéknek is megtizedelte a népességét, nehéz volt elegendő és jó munkaerőt szerezni.

Jobbágy képe a Rákóczi birtokról. II. Rákóczi Ferenc emlékét ma is őrzi Tokaj és a tokaji borvidék minden települése

Különösen nagy szükség lett volna a hozzáértő, sok dolgos kézre a szőlőbirtokok megműveléséhez. Rákóczi pontosan felmérte szőlőbitokainak állapotát, mert tudta, hogy a legjövedelmezőbb pénzforrás a borkereskedelemben rejtőzik. Elsősorban a tokaji, tállyai és tarcali szőlők újra termőre fogását szorgalmazta. Feljegyzések igazolják, hogy a tarcali Előhegyen a 17. század végén a valaha gazdag termést hozó szőlők pusztulásnak indultak. Nem volt, aki megművelje. A parlagon hagyott szőlőtáblák közül egyedül a Rákóczi birtokok képeztek kivételt, amelyeken a gondosan megművelt szőlősorok gazdag bortermést eredményeztek.

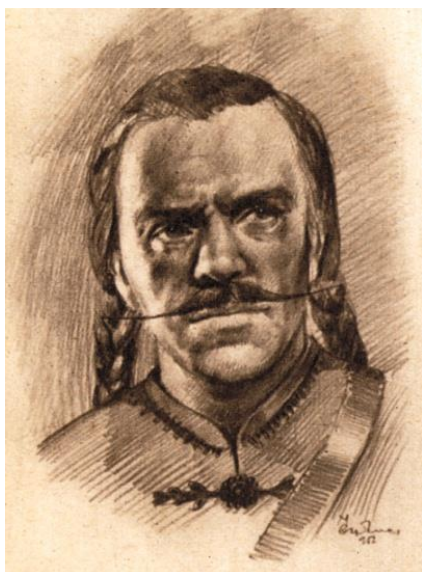

Az Áldó Krisztus szobra Tarcal határában. Hegyaljai táj, tarcali szőlők, tarcali templomok

Rákóczinak továbbra is gondot okozott a császáriak gátlástalansága. Levelek tucatja foglalkozik felháborodásával, amiket Bécsbe küldött, hogy jelentse a katonaság erőszakos viselkedését. Ám vigyáznia kellett, mert jól tudta, hogy az udvar kémhálózata figyeli minden lépését, s csak az alkalomra várnak, hogy gyanúba keverjék, hogy perbe foghassák, hogy eltávolíthassák birtokairól.

A hegyaljai kuruc felkelés

A Rákóczi házaspárnak 1696-ban fia született, akit a császár és a badeni örgróf után *Lipót Lajos György* névre kereszteltek. Nehéz idők jártak az ország szinte minden vidékén, különösen az északkeleti részekén. Rákóczi számára az 1697-es esztendő a félelem, a gyötrődés időszaka volt, hiszen a nyár folyamán a sátoraljaújhelyi vásáron lázadás robbant ki, ami nem volt előzmények nélküli. A szomszédos Bereg vármegyében már korábban is sor került olyan szervezkedésekre, amiknek elfojtására a császáriak komoly erővel készültek. A szervezkedések élén a tarpai *Esze Tamás*, sókereskedő jobbágy, *Kiss Albert*, *Tokaji Ferenc* mind a ketten Thököly egykori hadnagyai voltak, továbbá *Kabai Márton* református prédikátor és *Szalontai György* végardói bíró álltak.

Tokaji Ferenc, Kabai Márton, Szalontai György

A hegyaljai felkelés 1697. június 30-án kezdődött, amikor Thököly hívei elfoglalták Tokaj és Patak várát. Rákóczi, aki éppen Rakamazon vadászgatott, tudomást szerzett a felkelésről. Távol szeretett volna maradni az eseményektől. Először Szendrő várába ment, ahova azonban a császári kapitány nem engedte be. A család sietősen haladt tovább nyugat felé, s néhány nap alatt Selmecebánya,

Kistapolcsány érintésével, beteg fiukkal együtt Bécsbe érkeztek. Rákóczi az udvarban beszámolt a hegyaljai felkelés részleteiről. Nagy csalódást jelentett ez a birtokán élő felkelők számára, hiszen titokban azt várták, hogy Rákóczi Ferenc az élükre áll. Annál is inkább érthetetlen volt számukra az ifjú Rákóczi döntése, mert Thököly Imre és Zrínyi Ilona ismét aktív politikai szerepet vállaltak. A Haditanács komolyan vette a felkelés veszélyét, s azonnal három lovas és egy gyalogezredet, továbbá a Vág mellől ötezer vasast indítottak útnak Hegyalja felé. A jól felszerelt és képzett császári csapatok több győzelmet arattak, amiről Rákóczi már Bécsben értesült. A császáriak döntő győzelmet arattak Harangodnál, majd visszafoglalták Tokajt, Sárospatakot és számos más települést. A hegyaljai felkelés egyik vezére, *Bajusz Gáspár* irányításával egy hatszáz fős kuruc sereg kitört az ellenséges gyűrűből és Temesvár környékén rendezkedtek be. Nem hátráltak meg, készültek a további csatákra. Tokaji Ferenc egy másik sereg élén Gömörben talált menedékre. Ezek a kuruc csapatok majd hat évvel később, 1703-ban fognak csatlakozni az akkor már Rákóczi vezette szabadságharchoz.

Bajusz Gáspár kuruc vezér. Savoyai Jenő hadvezér allegorikus képe. A hegyaljai kuruc felkeléssel egy időben, 1697-ben került sor a zentai csatára Savoyai Jenő vezetésével. A zentai győzelem a török kiűzését jelentette

Rákóczi nem félelemből távozott Hegyaljáról, hanem meg akarta előzni azt, hogy kisémmizzék birtokaiból, hogy rásüssék a felségáruló magyar főnemes bélyegét. Rákóczit azonban bántotta, foglalkoztatta a felkelés bukása, birtokainak sorsa, a felkelés előli menekülése, a magyarokat elnyomó Habsburgok kíméletlen

viselkedése. Amikor elült a harci zaj, Rákóczi ismét a birtokaira látogatott. Lehangelő volt, amit látott. Mindenütt a pusztulás, a korábban nehezen rendbe hozott termőföldek elhanyagolt állapota, a feldúlt, lakatlan falvak látványa tárult a szeme elé. A felkelés bár elbukott, de mind a Felvidék népének, mind Rákóczinak jó iskola volt. Mert tapasztalhatták, hogy a Habsburgoknál nincs rosszabb, nincs kíméletlenebb ellenfele a magyar népnek. Sem a nemesek, sem a városi polgárok, sem a jobbágyok nem lehettek biztonságban, nyugalomban az udvar állandó zaklatásától. Rákóczi most érezte meg – ami politikai, erkölcsi, nemzeti tudat szempontjából egyaránt zseniális volt –, hogy itt a soha vissza nem térő alkalom. Lipót kegyeiből már mindenképpen kiesett, a harcukat fel nem adó bujdosó kurucok pedig még mindig nem adták fel a reményt, hogy a dicső emlékü Rákóczi fejedelmek utóda élükre álljon. Megérezte azt a bizalmat, ami birtokai népéből felé áramlott, s most érett meg benne az elhatározás, hogy nem fog csalódást okozni népének.

A szervezkedés

Jelentős esemény volt az 1699-ben megkötött karlócai béke. Másfél évszázados hódoltsági lét után a törököt kiűzték Magyarország területéről. Ezzel azonban a Habsburgok hatalma, katonai ereje, politikai befolyása egész Európában megerősödött, hiszen a déli végeken eddig lekötött katonai haderejük felszabadult. A Magyar Királyság egysége, békéje azonban nem állt helyre. Sőt azzal, hogy Erdélyt Bécsből irányították, az ország megosztottsága tovább nőtt. Magyarországon az emberek nagy része a 17. század végén háborús hangulatban élt.

*A karlócai béketárgyalás 1699-ben (Magyar Nemzeti Múzeum)
Habsburg II. Károly (1661-1700) spanyol király*

A legnagyobb elégedetlenséget a császári adószedők váltották ki, akik különösen a Rákóczi birtokokon éltek vissza hatalmukkal. Háromszor is beszédtek az adót, Munkácson elvették Rákóczi egyik kocsmáját, máshol a házát. A török alóli felszabadulás nem érezte hatását, sőt a Habsburg iga még nagyobb terhet rakott a magyarok vállára, különösen az ország észak-keleti térségében.

A karlóca békekötés papírján az aláírások még meg sem száradtak, Ausztria újabb európai méretű háborúba keveredett. Meghalt a beteges *II. Károly* spanyol király, akinek halálával mind Franciaország, mind Ausztria magának követelte a spanyol trónt. Tegyük hozzá, mind a két nagyhatalom joggal tette.

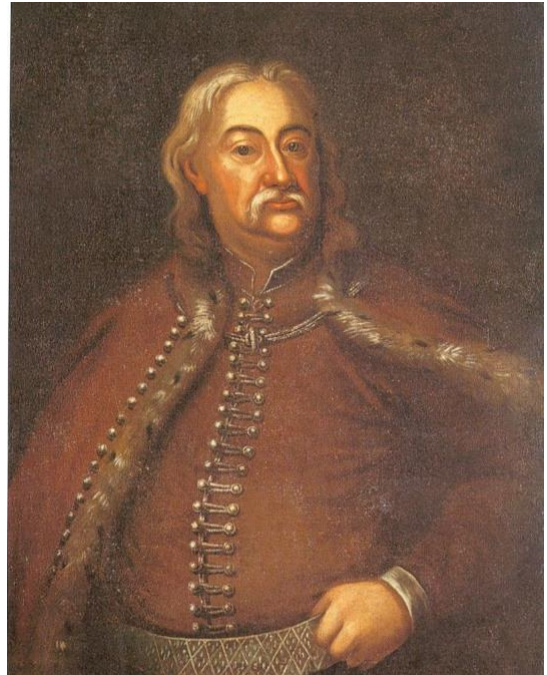

A spanyol örököségi háború 1701-1713 között zajlott, ami érintette Európa számos országát, így Rákóczi Magyarországot is

Ebben az egész Európát érintő, kiélezett helyzetben találkozott Eperjesen Rákóczi Ferenc a szomszédos Ung vármegye főispánjával, *gróf Bercsényi Miklóssal*. A két hazafias érzelmű gróf hamar szoros barátságot kötött egymással, s ez a barátság életük végéig kitartott. A két főúr szövetségéhez hamarosan csatlakozott a környék nemessége is. Megbeszéléseket tartottak, amik politikai szervezkedéssé váltak. A

legaktívabb birtokosok – *Szirmay István, Okolicsányi Pál, Sándor Gáspár, Vay Ádám* – később a kuruc seregek vezérei lettek. A nemesurak szinte kizárólag az udvar által sértett emberek voltak, akik a családjukért, a birtokaikért és az országért fogtak fegyvert. Tudták azonban azt is, hogy szükség van szövetségesre Bécs ellen, mert a legyengült ország nem tudná legyőzni a császári nagyhatalmat. Ezt a szövetségest a spanyol trónért harcba szálló francia királyban, *XIV. Lajosban* találták meg. Párizssal a kapcsolatot egy megbízható futárral igyekeztek tartani.

Bercsényi Miklós (1665-1726) Rusz Károly metszete. Vay Ádám (1656-1719), magyar főkapitány

Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós, amikor 1700 nyarán Bécsben jártak, találkoztak báró *Francois Joseph Longueval*, akit alkalmasnak tartottak arra, hogy a titkos dokumentumokat, leveleket rábízzák. Longueval a leveleket Párizsba vitte, ahonnan aztán a választ hozta. A belga származású császári kapitány már korábban Rákóczi bizalmába férkőzött. A gyanútlan magyar főúr nem tételezte fel, hogy a „futár” a szolgálatait a bécsi udvar tudtával végezte. (A kémiszolgálatért Longueval később magas rangot, pénzt, báróságot kapott. Rákóczit pedig az így felderített felségárulási perrel vádolták meg, s azt követően börtönbe zárták.)

Rákóczi György, aki négyévesen meghalt. Rákóczi József

A háborús állapot, a francia-Habsburg ellentét kedvezett a magyarok ügyének, hiszen Bécs egyre kevesebb figyelmet tudott szentelni a joggal elégedetlenkedő kuruc szervezkedésre. A Rákóczi családot nagy öröm érte, hiszen 1701. augusztus 17-én megszületett fiuk, *József*. A kis jövevény részben pótolta azt a veszteséget, amit az elsőszülött György négyéves korában bekövetkezett halála okozott. Az újszülöttet Bécsben hagyták, a házaspár pedig felvidéki birtokaira utazott. Közben, a titkos levelezést Bécsbe eljuttató Longueval hozta a hírt a Napkirálytól, hogy Rákóczinak ne legyenek nagy reményei a francia segítséget illetően. Csak annyira számíthat, amennyi a francia érdekeket szolgálja, azaz annyit, amennyi császári erőt a kurucok majd lekötnek az örökösödési háborúban. A hírt a császár hamarabb tudta meg, mint maga Rákóczi és Bercsényi.

Letartóztatás, bécsújhelyi börtön

Rákóczi és felesége 1701 tavaszán Nagysároson tartózkodott. Nem tudták, hogy eközben a Párizsba tartó Longueval útja először ismét Bécsbe vezetett. A császári hivatalban a futárt kihallgatták, s csak ezt követően engedték tovább a francia királyhoz. A bécsi udvar nem télenkedett. 1701. április 17-én, éjszaka két órakor császári katonák rátörtek a Rákóczi családra. A nagysárosi kastély hálósobájából az éjszaka kellős közepén hurcolták el az ifjú férjet. Először Eperjesre szállították, ahova kora reggel már összegyűltek Rákóczi hívei. Ki akarták szabadítani, de ő ezt nem engedte, mert bízott ártatlanságában, a törvényesség erejében.

*Rákóczi Ferenc elfogatása a nagysárosi kastélyban (Benczúr Gyula festménye).
II. Rákóczi Ferenc elfogatása (Karl Josef Geiger vízfesték)*

A fogoly Rákóczi hatlovas hintóját erős katonai kíséret követte, ami a Kassa-Miskolc-Buda-Győr útvonalon haladt Bécsújhely felé. Győr és Abda között egy anekdotába illő eseményt jegyeztek fel a menetről. Éppen vásárt tartottak a helyi és környékbeli parasztok, s mikor megtudták, hogy kit szállítanak a hintóban, levett kalappal tisztelegtek Rákóczi előtt. A hídfőn álló katonák egy akkor kifogott ponttyal ajándékozták meg a fejedelmet. Rákóczi megjutalmazta az öröket és a ponttyot visszadobta a folyóba, mondván: „Menj, örülj a szabadságnak. Bár a gondviselés hozzám is olyan kegyes lenne, mint én tehozzád, és visszaadná szabadságomat!”

A menet 1701. május 29-én érkezett Bécsújhely várába. A magyar főurat ugyanabba a cellába zárták, mint három évtizeddel korábban nagyapját, *Zrínyi Pétert*, akit innen vittek a vérpadra. Rákóczi a kihallgatások során tudta meg, hogy bizalmi embere, Longueval volt az áruló. Ismerve a bécsi udvar engesztelhetetlenségét, a Zrínyiek és Rákócziak iránt ellenszenvét, nem volt kétsége afelől, hogy sorsa a halál. Sokszor fog még szembesülni a jóhiszemű, tisztalelkű főúr azzal, hogy elárulják, visszaélnék bizalmával, szeretetével.

A bécsújhelyi börtön korabeli képe. A bécsújhelyi börtön ma katonai akadémia

Bercsényi és néhány társa, akik szintén érintettek voltak a szervezkedésben, Lengyelországba menekültek. Vay Ádám, Sándor Gáspár és Szirmay István nem voltak ilyen szerencsések, ők szintén az udvar kezére kerültek. Rákóczit hűségese apródja, Berzeviczy Ádám is követte a börtönbe. Sarolt Amália pedig már korábban Bécsbe utazott azzal a céllal, hogy onnan segítse férje kiszabadítását. Idővel bebizonyosodott, hogy a magyar főúr nem számíthat kegyelemre, csak a szöktetéssel lehet megmenteni az életét. Szerencse volt a szerencsétlenségben, hogy a bécsújhelyi várparancsnok, *Lehmann Gottfried* porosz származású volt. Ennek azért volt jelentősége, mert a poroszok és az osztrákok között politikai, hatalmi ellentétek feszültek. Sarolt Amália családi és személyes kapcsolatait felhasználva meggyőzte a várparancsnokot Rákóczi Ferenc ártatlanságáról, amit Lehmannban a Rákóczival történt gyakori beszélgetései is megerősítettek. A magyar arisztokrata így ír a *Vallomásokban*: „*Lehmann ... hosszabban elbeszélgetett velem, és elkezdte keresni szerencsétlenségem okát, gazdagon áradó szavakkal bizonyítva együttérzését. ... Nem egy szóval adott kifejezést részvétének és azon meggyőződésének, hogy a szabadulás órája hamarosan ütni fog.*”

II. Rákóczi Ferenc dragonyosnak öltözve, vállán egy ruhászsákkal szökött meg Bécsújhelyről (forrás: Gebei, 2018) Sarolt Amália (wikipédia)

Lehmann segítőkészsége már abban megnyilvánult, hogy az addigi szűk cellájából, az olvasástól és írástól is megfosztott Rákóczit egy tágabb szobában helyeztette el, ahol már olvashatott és kapott papírt és íróeszközöket. Rákóczit 1701 nyarán az előre elkészített 79 pontos vádirattal és személyesen az áruoló Longeuval szembesítették, aki vallomásában ellentmondott a megvádolt magyar főnemes állításainak. Rákóczi ekkor már tisztán látta, hogy sorsa a halál és

birtokainak elkobzása. Most már valóban csak egyetlen lehetősége maradt, a szökés. Közben, 1701. augusztus 8-án, Bécsben megszületett a család harmadik gyermeke, *Rákóczi György*. Sarolt Amália hiába kérelmezte a bécsi, párizsi és más udvarok segítségét férje ügyében, mindenütt csak az elutasításra és süket fülekre talált.

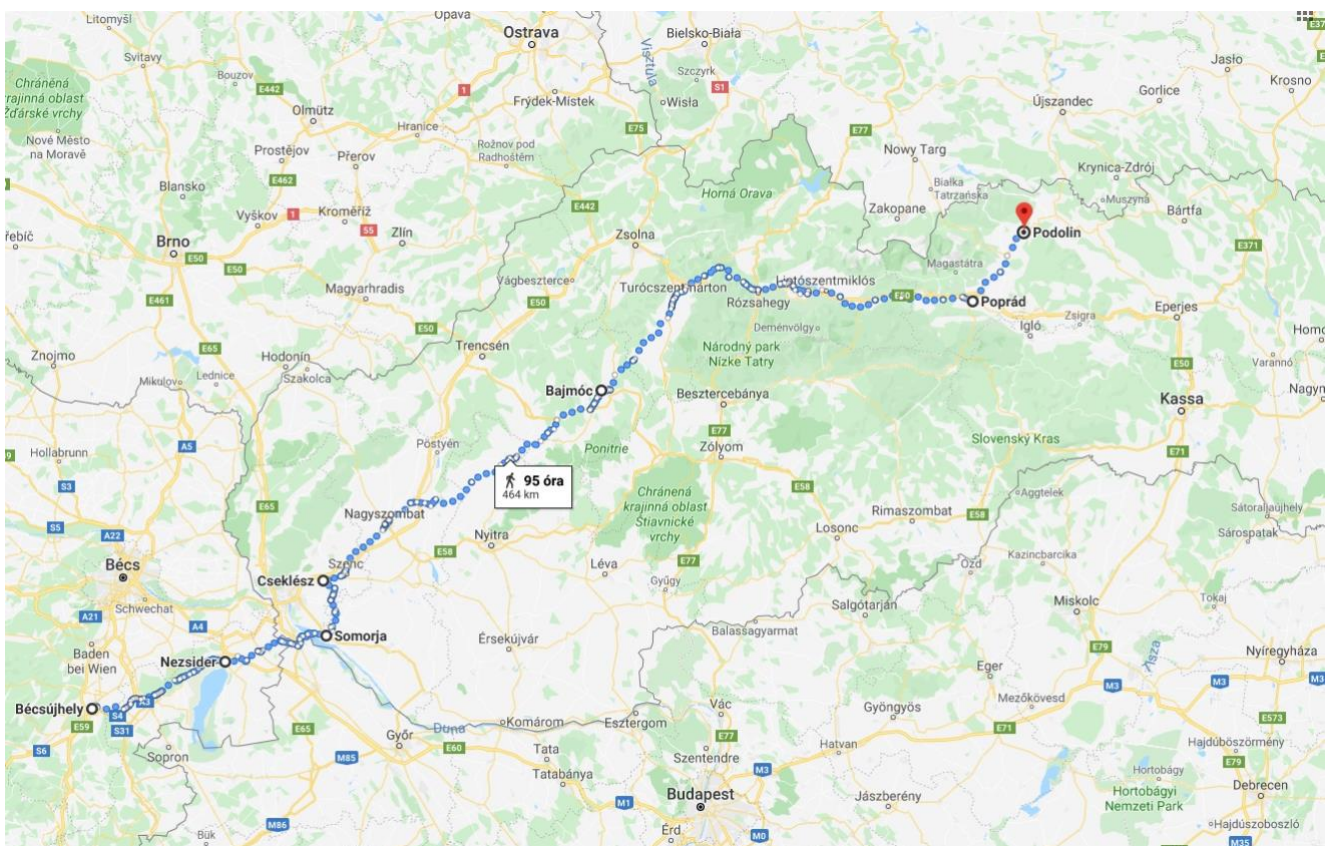
Szökés Bécsújhelyről

A szökést gondosan megtervezték. Ebben többen is részt vettek, kezdve Sarolt Amáliával, aki parasztasszonynak öltözve jutott be férjéhez. A cella kulcsa Lehmannál volt. A várparancsnok mellett a szökésben segített öccse, *Lehmann Jakab*, továbbá *Kertzl ezredes* és *Wolf Frigyes* jezsuita atya, aki melleleg Lipót császár tanácsadója volt. Sarolt Amália október 30-án bejutott a várba, s ekkor tudta részletesen megbeszélni a szökést férjével. Az eredeti terv az volt, hogy Rákóczit a „császár parancsára” Grazba szállítják. Ha ezen az akadályon túl lesznek, onnan Velencébe, majd Franciaországba vitt volna az útja. Ez azonban kockázatos és nehezen megvalósítható elképzelés volt. A közel fél éves fogság 1701. november 7-én ért véget. Az előre megbeszélte terv egy-egy részlete másként alakult. Rákóczinak számos alkalommal rögtönöznie kellett, amit nagyon jól csinált. Elsőnek egy dragonyos öltözéket vett magára. Majd a vállára borított egy köpenyeket tartalmazó zsákot, megtévesztve ezzel az őröket. Amint kijutott, tájékozódnia kellett. Már ott várta az ifjabb Lehmann zászlós, akivel elindult egy bécsújhelyi özvegyasszony házához, ahova előző napon egy lovat vittek, ami a szökést segítette volna.

Rákóczi Ferenc Bécsújhelyről kijutva, apródja segítségével kocsira szállhatott, s így menekültek a Rákóczi birtokok felé

A terv kis híján kudarcba fulladt, mert a várost nem ismerő Rákóczi, aki ekkor már egyedül volt, eltévedt. A városkapu helyett a vár felé, a rossz irányba tartott. Közben részegnek tette magát, remélve, hogy ezért nem állítják meg. Szerencséjére ismét találkozott Lehmann Jakabbal, aki a helyes irányba terelte. Végre – még mindig részegyet mímelve – kijutott a városból. A vadaskertben már várta hűséges apródja, aki kocsiba ültetve az elcsigázott Rákóczit, a Fertő tó partján igyekeztek a Felvidékre. Vesztükre, az esős időjárás következtében bekeveredtek egy mocsaras területre, a lovak nem tudtak tovább menni. Majdnem odavesztek, s csak másnap tudtak kivergődni a mocsárból. Végre magyarlakta területre, Somorjára érkeztek. Estére már Cseklésznél jártak. Itt a gyermekkori emlék juthatott eszébe, amikor Thököly táborában rájuk omlott a sátor. Cseklészen császári könnyűlovások tartózkodtak, újra vigyázni kellett, nehogy felismerjék. A következő napokban Bajmócon, Poprádon át végül Podolinba érkeztek, ahol meg tudtak pihenni. Innen helyi segítséggel Lengyelország felé indultak, hiszen a Rákóczi-birtokra nem mehettek, az már veszélyes volt.

Rákóczi és társai szökési útvonala Bécsújhelytől Podolinig (Google térképen - forrás: google.hu)

A szökés következményei

Bécsben a szökés miatt óriási volt a felháborodás, ami kegyetlen bosszúval járt. Eleinte pletykák keringtek arról, hogy Rákóczit titokban kivégezték, még az a hír is elterjedt, hogy hazaengedték. Lehmann csak november 8-án jelentette be az eltűnést, hogy időt nyerjen a menekülőnek. Két nappal később már elfogatói parancsot és ezzel együtt vérdíjat (10.000 aranyat, ha élve, 6.000 aranyat, ha holtan szolgáltatják be) tűztek ki Rákóczi fejére. Az udvar véresen megtorolta a szökést. Gottfried Lehmannt elfogták, aki hosszas kínzások után vallomást tett, majd a középkori időköt megszegyenítően lefejezték és felnégyelték. Történt mindez 1701. december 24-én. (Nem volt példa nélküli a vérengzés, gondoljunk az eperjesi hóhér kegyetlenségére.)

Lehmann kapitány sírja a kőszegi temetőben. Bercsényi Miklós dombormű Vaján, a kastélykertben

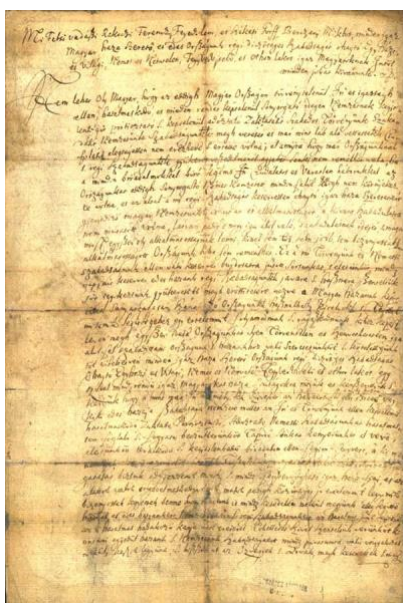
A Rákóczi család tagjait Bécsben őrizetbe vették. Kertzl hadnagyot hat év börtönre ítélték, az áruló Longueval viszont magas jutalomban részesült. Az udvar Rákóczi halálának hírért nem cáfolta meg, ezzel is kifejezte Bécs azt a vágyát, hogy a magyar törekvéseket mindenképpen le akarták törni. I. Lipót politikája tovább mélyítette az egyébként is rossz Habsburg-magyar viszonyt. Az adóterhek folyamatos emelése, a rendi-nemesi jogok megnyirbálása, a protestánsok erőszakos üldözése, a hegyaljai felkelés leverése, a magyar főrendek emigrációba kényszerítése vezetett a Rákóczi szabadságharc kirobbanásához.

Rákóczit Magyarországon és Erdélyben mindenütt keresték, szabályos hajtóvadászat indult ellene. Eközben 1701. november 24-én Rákóczi és Bercsényi Varsóban, a lazarista rendház ebédlőjében ölelhette meg egymást. A sok szenvedés, menekülés, bujdosás után végre biztonságba kerülhettek. Itt kezdődtek

meg azok a beszélgetések, szervezkedések, ami aztán 1703-ban a nyolc évig tartó szabadságharchoz vezetett.

Brezáni kiáltvány

A lengyelországi szervezkedés eredményeként Rákóczihoz 1703. március 15-én Brezánba (ma Ukrajna területén található) egy kuruc küldöttség érkezett. Arra kérték, hogy álljon a Habsburg-ellenes felkelés élére, mert az országban óriási az elégedetlenség. Rákóczi most már nem habozott. Bercsényivel közösen fogalmazták meg az 1703. május 6-án kiadott történelmi jelentőségű *brezáni kiáltványt*.

A brezáni kiáltvány eredeti kéziratának másolata. II. Rákóczi Ferenc 1703-ban (fotó: Váradi László)

„...minden rendű igaz magyarokat hazafiuságokra intjük, kénszerítjük s kérjük, hogy az mint már Isten némelyeknek szíveket az hazáért felgerjesztette s egybenhozta: úgy ki-ki édes hazája s nemzete, szabadsága mellett az Isten s törvényünk ellen képtelenül hatalmaskodó, zaklató, portióztató, adóztató, nemesi szabadságunkat rongáló, igaz régi törvényeinket, jussainkat megvető, jószágainkat hatalmasan foglaló és fogyató, becsületünket tapodó, sönkat, kenyereinket elvevő s életünken uralkodó s kegyetlenkedő birodalom ellen fogjon fegyvert...”

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc